

НАПРЯМ 8. ПРОФЕСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-400-2-21>

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ»

Глотов О. Л.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри журналістики та українознавчих студій
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

2006 року тодішній прем'єр-міністр України Віктор Федорович Янукович своєю Постановою «Про доповнення переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь» [9], вилучив усіх журналістикознавців з кола філологів й перевів їх до категорії фахівців з соціальної інженерії, тобто, до тої сфери діяльності, яка націлена на маніпулювання людською свідомістю. Тодішній міністр освіти і науки України, академік Російської академії освіти Станіслав Миколайович Ніколаєнко відразу затвердив Наказ ВАКу, за яким усім колишнім філологам-журналістам присвоювалося відтепер ступінь кандидатів та докторів з соціальних комунікацій [4]. 2011 року його наступник міністр вже за прем'єра Миколи Яновича Азарова та президента Віктора Федоровича Януковича Дмитро Володимирович Табачник остаточно своїм наказом [8] розставив усі належні крапки в переліку спеціальностей. І так воно діє досі. І нікому це не муляє. Взагалі історія реформ в системі української освіти, як середньої, так і вищої, характерна тим, що ніхто з ініціаторів тих реформ так і не сів до тюрми. Мабуть, тому реформи тривають.

Вірогідно, причиною такої ексклюзивної перестановки, якої більше ніде у світі не застосовано, було намагання радикально поміняти світогляд як теоретиків та істориків журналістики, так і практичних працівників мас-медіа. Очевидно, провідне гасло радянської журналістики, висунуте свого часу ватажком світового пролетаріату «Газета – не тільки колективний пропагандист і колективний агітатор,

але також і колективний організатор», увійшло до підсвідомості тих людей, які намагаються формувати український національний менталітет.

У сфері філології (лінгвістики та літературознавства) провідною категорією є поняття «автора». Література як соціальний феномен довго йшла до визнання цього явища. «Усвідомлення самобутнього авторства як категорії, відповідної творчій, неординарній особистості, – свідчать укладачі Літературознавчого словника-довідника, – виникло у зрілий період еволюції мистецтва, на стадії переходу від фольклорно-колективного чину до індивідуального» [3, с. 14]. Ключовими у цих міркуваннях суть слова «самобутнє авторство». Такої ж думки дотримуються й автори Літературознавчої енциклопедії. «Лише автор, – стверджують її укладачі, – може дозволяти або забороняти оприлюднення власного твору в будь-якому вигляді» [2, с. 23–25]. Текст вірша, новели, роману може бути опублікований у журналі, газеті чи окремою книгою у видавництві, але завжди у нього є автор, фізична особа, яка не залежить від назви газети, журналу чи видавництва. І у цьому основна світоглядна особливість літературної творчості. І підручники історії літератури – це завжди низка власне монографічних статей про творчість окремих авторів, які можуть гуртуватися у якісь об'єднання чи навколо якогось журналу або видавництва – а можуть зовсім цього не робити, і їх літературна кар'єра та реноме від цього не постраждає, а читач про це може взагалі не знати.

Натомість творчість соціально-комунікативна, журналістська з точки зору сучасних українських теоретиків від журналістикознавства функціонує у принципово інших координатах. Пишучи про постать автора в журналістиці, І.Л. Михайлин заховав за густо плетеним правовим парканом фатальну для цієї постаті фразу: «Сучасний друкований чи електронний часопис, радіопередача чи телепрограма – результат колективної творчості» [1, с. 3–4]. Тобто, автора, монопостаті у журналістиці не існує. За все відповідає орган: газета, журнал, канал, станція, сайт. Можуть сказати, що це справедливо, бо газету, канал, станцію реалізує цілий колектив працівників. Але й письменник не набирає свою книжку у друкарні.

І коли викладач пропонує студентам факультету журналістики перейнятися метою їх майбутньої професії, то у робочій програмі, у підручнику з предмету «Історія журналістики» студент не побачить жодного імені: жодного видатного газетяра, репортера, фотографа, аналітика, спортивного коментатора, який би своєю діяльністю заслужив на окрему розповідь про його творчий шлях, щоби студенти знали, з кого брати приклад. Достатньо подивитися у будь-який, без виключення, підручник або методичні матеріали з історії світової чи

української журналістики – і у змісті ми побачимо: «Преса Буковини. Преса Волині. Преса Карпатської України. Економічно-торгова преса. Професійна преса. Дитяча преса. Жіноча преса. Спортивно-руханкова преса. Краєзнавча преса» [5] або: «Розділ четвертий "Харьковский демокрит". Розділ п'ятий "Украинский вестник". Розділ шостий "Украинский домовод" і "Харьковские известия". Розділ сьомий "Украинский журнал» [7].

І це не тільки тому, що так історично склалося і так були написані підручники, за якими вчилися нинішні автори, а тепер їх нам не можна цитувати, а ще й тому, що це обґрунтовується методологічно, і методолог у книзі, яка описує журналістську освіту і науку, зазначає, розглядаючи «особливості історії журналістики як галузі наукового пізнання», що, по-перше, оскільки, на відміну від літературознавства, історик журналістики має справу із значно більшим обсягом матеріалу, то й зазіхати на окремі обличчя у цьому океані мас-медіа не має ані можливості, ані сенсу. По-друге, журналіст, у протилежності до письменника, який є, як правило, поетом, прозаїком або драматургом, займається чим завгодно і мало хто писав тільки у обраній сфері. Тому, каже дослідник, «уся періодична преса повинна увіходити до предмета історії журналістики» [6, с. 132–138].

В результаті історія світової та вітчизняної журналістики постає безликою. Та обставина, що переважна більшість письменників починали як журналісти або й здійснювали ці процеси паралельно, нічого у атмосфері сприйняття не змінює, тому що курс світової літератури у студентів-журналістів вилучений, і їм імена класиків репортажу, які перейшли до жанру повісті і роману, нічого не кажуть. І імена українських журналістів, які вперше в історії української культури здобули Оскара, стали для більшості читацької та глядацької публіки, у тому числі – студентської, повною несподіванкою, незважаючи на попередню Пулітцерівську та Шевченківську премії. Практично ніхто з студентів факультетів журналістики, пишучи дипломні роботи, не спирається на іменні, індивідуальні досягнення діючих, активних асів українських медіа. І таку картину освітнього процесу треба кардинально змінювати, бо до добра вона не доведе.

Література:

1. Автор. Журналістика : словник-довідник / авт.-уклад. І. Л. Михайлин. К. : Академвидав, 2013. 320 с.
2. Автор. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т.1: А–Л. 608 с.
3. Автор. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

4. Вища атестаційна комісія України. НАКАЗ 14.12.2007. № 867. Про внесення змін і доповнень до Переліку спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань. Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/292511__482169

5. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: структура, проблематика. Книга перша). Львів, 2008. 268 с.

6. Михайлин І. Л. Журналістська освіта і наука: підручник. Суми : Університетська книга, 2009. 336 с.

7. Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 720 с.

8. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Наказ 14.09.2011 № 1057 Про затвердження Переліку наукових спеціальностей. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#Text>

9. Постанова КМУ від 13 грудня 2006 р. № 1718. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1718-2006-%D0%BF#Text>